

STARA GRČKA KNJIŽEVNOST:

- dijeli se na nekoliko razdoblja:

1. Arhajsko razdoblje (750.-450.god.pr.Kr.)

- dominira usmena književnost (usmeno sastavljena,izvođena i usmeno prenošena)
- raznolikost narječja
- više je književnih središta
- dominiraju ep i lirske vrste
- na pozadini mitskih priča iz Ilijade i Odiseje vidljiva je samosvijest zajednice koja iztražuje svoje povijesne, kulturne i vjerske korijene
- lirika se razvija u tri smjera:
 - a.) izvodi se pjesništvo popraćeno glazbom
 - b.) elegija i jamb-izgubili su glazbenu pratnju, a pjevanje se svelo na recitiranje
 - c.) MELIKA- lirika u užem smislu; zadržala je osnovne značajke, pjeva se uz pratnju lire
- najpoznatiji pjesnici: Sapfa, Pindar

2. Klasično razdoblje (450.-323.god.pr.Kr.)

- glavno kulturno i književno središte bila je Atena
- razvijene tragedije (Eshil, Sofoklo, Euripid) i komedije (Aristofan)
- grčki filozofi Platon i Aristotel - izlažu vlastito razumijevanje čovjekova položaja u svijetu
- povlašteni položaj epa preuzimaju dramske vrste – ključna pitanja čovjekova postojanja – smisao života, smisao patnje, odnos božanskog i ljudskog
- počinje se razvijati proza

3. Helenističko razdoblje (od smrti Aleksandra Velikog do propasti Egipta – 323.-oko 30.g.pr.Kr.)

- najpopularnija književna vrsta u tom razdoblju je epigram (ismijavanje), pojavljuje se i pastirska pjesma

4. Rimsko (carsko) razdoblje

- Grčka književnost razvija se u okvirima rimske države. Nacionalna nesamostalnost pojačava zanimanje za slavna razdoblja kulturne povijesti. Nesuspregnuta ljubav prema baštini, dominantna književna vrsta je roman koji je dosegnuo vrhunce čitanosti.
- dominiraju domoljubne teme

Najpoznatija djela grčke književnosti:

Homer: Ilijada i Odiseja

- basne - Ezop (6.st.pr.Kr.)
- lirika - Alkej (6.st.pr.Kr.)

- Sapfa- pjesnikinja s otoka Lezbosa (6.st.pr.Kr.)
- Pindar- iz okolice Tebe (5.st.pr.Kr.)
- drama - najpoznatiji tragičari – Eshil, Sofoklo, Euripid, Tukidid (5.st.pr.Kr.)
- najpoznatiji komediograf – Aristofan

Sofoklo, Antigona

Sofoklo -Srednji od trojice velikih atenskih tragičkih pjesnika. Bio je vješt u plesu i glumi, svima drag i ugodan u društvu. Njegova drama je uzvišena i dostojanstvena. Od 123 njegove tragedije , u cjelosti je sačuvano samo sedam: Ajant, Antigona, Kalj Edip, Elektra, Trahejanke, Filoklet i stajača pjesma o njegovom rodnom gradu Edip na Kolonu.

Antigona započinje popisom likova u kojem se objašnjavaju odnosi među tim likovima.

- Utemeljena je na legendi- prokletstvo koje je bacio tebanski kralj Laj na svoje potomke do trećeg koljena. Njegov sin (Edip) ubio ga je u neznanju i oženio se Jakantom, svojom majkom. Prokletstvo se ispunjava do kraja tragičnim stradanjem Edipove djece Polinika, Eteokla, Izmena i Antigona.

- vanjska kompozicija- 7 činova koji završavaju pjesmom zbora. Pjesme zbora se dijele na strofe i antistrofe, stajače pjesme i egzod (izlazna pjesma). Uloga zbora je aktivna, komentira, savjetuje, sugerira.

- unutrašnja kompozicija:

- uvod (prolog)- razgovor između Antigone i Izmene
- zaplet- Antigona sahranjuje svog brata Polinika unatoč Kreontovoj zabrani
- vrhunac- Kreont kažnjava Antigonu
- peripetija (obrat)- Tiresijino proročanstvo
- rasplet- tragične posljedice Kreontove odluke

- Tema- Sukob između ideala i zbilje (unutarnji sukob)- božanski i ovozemaljski zakoni

- Sukob između pojedinca i vlasti (vanjski sukob)

- likovi iz reda visokih društvenih slojeva- moralno uzvišeni, dosljedni

- Karakterizacija likova:

- Antigona- iz redova kraljevskog roda, osjeća sudbinsku krivnju zbog prokletstva (Laj i Edip), po moralnim osobinama je slična bogovima,

nesebična, svjesno se žrtvuje za više ciljeve, Božji zakoni su joj iznad ljudskih zakona, pokapa brata ne razmišljajući o njegovoj krivici.

«*A ja za ljubav samo na ovaj dođoh svijet.*»

- tragična junakinja- svjesno se žrtvuje za ideale
- gledatelj suosjeća s njom- katarza (duhovno pročišćenje)
- Kreont- vlastodržac, tiranin, ne dopušta da mu se proturječi, tvrdoglavo ostaje pri svojoj odluci.
- Hemon- simbol demokracije, glas razuma
- Izmena- pokorava se ovozemaljskoj vlasti
- Tiresije- prorok; javlja se u grčkoj književnosti i u književnosti 20.st.
- Zbor- Sudjeluje u radnji, komentira, savjetuje- pjesme na kraju svakog čina u dijaloškom obliku (strofa i antistrofa).

Ideja- Božji zakoni su iznad ljudskih, a onaj tko ih ne poštuje biva kažnjen.

Mjesto i vrijeme radnje- jutro, ispred kraljevskog dvora u Tebi. Sve što se događa izvan tog mjesta saznajemo preko glasnika ili nekog drugog lika.

- jedinstvo mjesta i vremena radnje

- tragični junak- žrtva nesretne sudbine- suprotstavlja se okolini zbog velikih ideala, zbog plemenitosti ili vjernostivelikim moralnim načelima.

- njegova tragična krivnja nije namjerna pogreška ili kršenje zakona, rezultat je sudbinske zablude- neminovnog sukoba ideala i zbilje.

- tragični završetak- cijena koju junak plaća za vlastitu dosljednost, njegova je žrtva vlastiti život; dolazi do niza smrti.

- uzvišeni stil- prevladavaju elementi svečanog, dostojanstvenog govora; postiže se pisanjem u stihu (pjesmama zbora) i ozbiljnom temom.

- katarza- duhovno pročišćenje koje gledatelj osjeća nakon gledanja tragedije